

В.Г.Кнорын.

Ці ведаеце вы, што з 23 партыйных кіраўнікоў БССР па сваёй першапачатковай прафесіі толькі трое былі настаўнікамі: Вільгельм Георгіевіч Кнорын, Пётр Міронавіч Машэраў і Ціхан Якаўлевіч Кісялёў? Але першым з іх быў менавіта В.Г.Кнорын, які ўзначальваў Кампартыю Беларусі тройчы ў розныя гады (1920—1922, 1927—1928).

Савецкі партыйны дзеяч, вучоны-гісторык, таленавіты публіцыст і літаратурны крытык Вільгельм Георгіевіч Кнорын (Вільгельм Юр'евіч Кнорынш) нарадзіўся 29 жніўня 1890 года на тэрыторыі сённяшняй Латвіі ў сям'і безземельнага селяніна. З 11 гадоў працаў пастухом, потым вучыўся ў Кайвенскім, Пальтэмальскім і Сігулдскім валасных вучылішчах, а ў 1910 годзе скончыў Вольмарскую настаўніцкую семінаршу і здаў экзамен на званне народнага настаўніка. Тады ж рэвалюцыйным гуртком Лігатненскай папяровай фабрыкі 19-гадовы семінарист Вільгельм Кнорын быў прыняты ў рады Сацыял-дэмакратычнай партыі Латышскага краю.

Са жніўня 1910 года Кнорын працаў настаўнікам Страўпской прыходскай школы, дзе стварыў гурт рэвалюцыйна настроеных вучняў старшых класаў, удзельнікі якога сталі ў далейшым вернымі змагарамі за справу рабочага класа.

У 1913 годзе ён пераезджае ў Рыгу, дзе працуе настаўнікам гандлёвой школы таварыства выкладчыкаў і ўключаецца ў работу IV партыйнага раёна, выступае з дакладамі ў іншых буйных раёнах, становіцца членам і актыўным працагандыстам гуртка "Дэгліс", які ўваходзіў у IV раён рыжскай організацыі СДЛК. Хутка гэтыя заўзятыя аратары стаў папулярнымі аратарами сярод рабочых Рыгі. Рыжскі перыяд рэвалюцыйна-прагандыскай дзеянасці В.Г.Кнорына адзначаны таксама надзвычай плённай работай у галіне літаратурнай крытыкі. За 1909—1914 гады яму ўдалося апублікаціяў каля 100 рэцэнзій і літаратурна-крытычных артыкулаў, у якіх разглядаліся творы Я.Райніса, А.Уліта, Аспазіі, К.Скалбе, Я.Яўнудрабіні, А.Брукленайса, А.Курцыя, Салтыкова-Шчадрына, Генрыха Мана, Анатоля Франса і многіх іншых.

У 1914 годзе Вільгельм Георгіевіч Кнорын

лі Кнорын зблізіўся з Міхailам Фрунзэ, які працаваў пад прозвішчам Міхайлайва Усерасійскім земскім саюзе, а таксама з Саламонам Магілевскім і Ісідорам Любімавым.

З мая 1917 года Вільгельм Георгіевіч — сакратар, а потым намеснік старшыні Мінскага савета рабочых і салдацкіх дэпутатаў, член яго бальшавіцкай фракцыі, член Мінскага камітэта РСДРП(б), адзін са стваральнікамі і рэдактараў газеты "Звязда", бальшавіцкіх газет "Молат", "Буравеснік". Падчас

кай важнасці нацыянальнага фактара ў вырашэнні пытанняў дзяржавы будаўніцтва ў Беларусі. Такой жа памылковай была і пазіцыя Пайночна-Заходняга абласнога камітэта РКП(б).

З сакавіка 1919 года Вільгельм Георгіевіч — сакратар ЦК Кампартыі Літвы і Беларусі, член Савета абароны Літоўска-Беларускай ССР. У жніўні 1919 — чэрвені 1920 года — акруговы ваенны камісар Смаленскай ваенна-акругі.

У дзень вызвалення Мінска ад польскіх войскаў — 11 ліпеня 1920 года —

ма Ю.В.Тарыча "Лясная быль" (1926), прысвечанага дзеянасці Ваенна-рэволюцыйнага камітэта Беларусі, па просьбе здымачнай групы ўдзельнічала В.Г.Кнорын. А.Р.Чарвякоў і І.А.Адамовіч.

У маі 1922 года ЦК РКП(б) адклікаў В.Г.Кнорына для работы ў цэнтральным апараце. Пасля ад'езду Кнорына з Беларусі яго імем была названа воласць ў Ігуменскім павеце, школа чыгуначнікаў у Мінску, вёска і сельскі савет у Пухавіцкім раёне. У Маскве Кнорын працаў на пасадах намесніка загадчыка ўлікова-

Да 125-годдзя з дня нараджэння В.Г.Кнорына

Ён пачынаў і заканчваў беларусізацыю

Кастрычніцкай рэвалюцыі ён быў членам Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта Заходняй вобласці і фронту, камісарам друкарні Мінска.

У 1918 годзе Кнорын стаў старшынёй Смаленскага губернскага камітэта РКП(б). Ён кіраваў падрыхтоўкай і правядзеннем у снежні VI Пайночна-Заходняй абласной канферэнцыі РКП(б), на якой быў выбраны сакратаром Цэнтральнага бюро ЦБ КП(б). Адначасова член, а потым кіраўнік спраў Часовага рабоча-сляянскага ўрада ССРБ.

Проблемы, якія трэба было вырашаць, закраналі лёс беларускай нацыі. Беларускія нацыянальныя арганізацыі ставілі пытанне пра самавызначэнне, што вынікала з рашэння II Усерасійскага з'езда Саветаў і іншых дакументаў савецкай улады. Адна кіраўнікі абласных партыйных і савецкіх органаў не прызнавалі факт існавання беларускай нацыі і патрабаванне аб самавызначэнні Беларусі ўспрынялі як антысавецкае, контэррэвалюцыйнае. З такіх тэарэтычных установак выходзілі і практичныя дзеянні, якія вялі не да ўзаемаразуменія і супрацоўніцтва, а да канфрантациі. Вільгельм Георгіевіч у 1918 годзе пісаў: "З устанаўленнем рабоча-сляянскай улады нацыянальнае пытанне стражвае сваё значэнне, нацыянальнасць з'яўляецца толькі дугараднай прыметай".

Кіраўніцтва Пайночна-Заходняга абласнога камітэта партыі лічыла, што чаекіні беларускага народа з прычыны яго этнічнай, культурнай, духоўнай блізкасці з рускім народам могуць быць разлічаны ў рамках РСФСР, куды беларускія губерні павінны ўвацься ў якасці абласной адзінкі. Такія погляды супярэчылі палажэнням, выказанным У.І.Ленінам у верасні 1917 года ў работе "Ціўтру-маюць большавікі дзяржавную уладу?", у якой адзначалася, што ў выніку перамогі сацыялістычнай рэвалюцыі улада ажыццяўіць "неадкладнае аднаўленне поўнай свабоды для Фінляндіі, Украіны, Беларусі".

Вільгельм Георгіевіч у артыкуле "Са-

выйшла газета "Звязда". У артыкуле "Новыя задачы", звяртаючыся да працоўных рэспублікі, ён пісаў: "Неабходна зрабіць так, каб Беларусь была прыкладам для краін Захаду, з якімі яна мяжуе і да якіх праз Беларусь пракладваеца шлях да сацыялістычнай рэвалюцыі".

У якасці намесніка старшыні губернскага Кнорын прымаў неадкладныя меры па ахове правападароду ў горадзе і губерні, па арганізацыі гандлю і аднаўленні работы ўцалелых прадпрыемстваў. Вільгельм Георгіевіч выступаў перад рабочымі горада, выязджая ў паветы, гутарыў з сляянамі, падбіраў кадры партыйных і савецкіх работнікаў, аднаўляў партыйныя арганізацыі.

Менавіта Кнорын ад імя Кампартыі Літвы і Беларусі 31 ліпеня 1920 года падпісаў Дэкларацыю аб незалежнасці Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусь. Акрамя яго, гэты важны дакумент падпісалі А.Р.Чарвякоў і І.Т.Смілга.

15 мая 1921 года ЦК КП(б) склікала нараду сакратароў партыячэек апарату ЦБ, кіраўнікоў прадпрыемстваў, на якім В.Г.Кнорын выступіў з дакладам аб значэнні НЭПа і работе У.І.Леніна "Аб харчовым падатку". Разумеючы ўсю сур'ёзнасць ажыццяўлення НЭПа, прадчуваючы, што ў новага мерапрыемства партыі будзе нямала праціўнікаў, Кнорын актыўна ўключыўся ў работу па працагандзе новай эканамічнай палітыкі, гутарыў з многімі камуністамі і беспартыйнымі, даказаваючы яе правільнасць і неабходнасць на гэтым этапе стварэння новага грамадскага ладу.

Для глумачэння сутнасці НЭПа ЦБ КП(б) прыняла распрацаваныя Кнорыным тээзісы, якія быў разасланы ў паветы распублікі, а ў кастрычніку 1921 года быў зацверджаны пропланы Кнорыным план работы сярод сляянін. З мэтай умацавання партыйнай і савецкай работы ў сельскай мясцовасці, аказаўшыся дапамогі сляянам у наладжванні новага жыцця ЦБ КП(б) лічыла неабходным выданне специальнай газеты. Хутка такая газета была заснавана. Ёй стала "Беларуская вёска". Падготоўка перадавала артыку-

размеркавальнага аддзела ЦК РКП(б), інфармацыйнага аддзела ЦК, агітпрапагандыскага аддзела ЦК ВКП(б). Адначасова ён быў назначаны адказным рэдактарам часопіса "Камуністычная рэвалюцыя".

У 1927 годзе Вільгельма Георгіевіча выбраўся членам ЦК ВКП(б), а таксама на пленуме ЦК КП(б)Б уводзяць у склад членам бюро ЦК КП(б)Б і выбирайць першым сакратаром ЦК Кампартыі рэспублікі. Але гэта была ўжо не тая Беларусь, якую ён пакінуў пяць гадоў назад.

Нельга не пагадзіцца з думкай даследчыка К.А.Атрашэўскага, што месца і роля Кнорына ў найноўшай гісторыі Беларусі аб'ектыўна залежаць ад агульнай палітыкі РКП(б), ВКП(б), улад РСФСР і СССР адносна беларускага пытання, нацыянальна-дзяржавнага самавызначэння беларускага народа, развіцця БССР.

З імем Кнорына звязаны пачатак будаўніцтва БелДРЭС на асінавых балотах, увод на поўную магутнасць гарбарнага завода "Бальшавік" у Мінску, уступленне ў строй запалкавай фабрыкі ў Рэчыцы, крухмальнага завода ў Талачыне. У тыя гады ў пасёлку Ялізаве, каля Бабруйска, даваў прадукцыю буйны шкляны завод. Мінскі завод "Энергія" (позней завод імя Кастрычніцкай рэвалюцыі) асвойваў выпуск металэрэзных станкоў, Гомельскі завод "Рухавік рэвалюцыі" вырабляў сельскагаспадарчы інвентар, быў рэканструяваны Добрушскі фабрыкі "Герой працы". Рэспубліка мела 160 электрастанцый і цэлы шэраг іншых прадпрыемстваў, якія мацнелі і развіваліся.

У гэты перыяд Кнорына, Чарвякоў, Галадзеда і іншых члену ЦК КП(б)Б можна было сустрэць на "Асінбудзе", на калгасных палах, на фабриках і заводах. І ўсюды яны вялі даверлівые размовы з людзьмі.

Звяртаючыся да дэлегатаў IX з'езда камсамола Беларусі, В.Г.Кнорын адзначыў: "Зараз з алоўкам у руках трэба

З поўным тэкстам документа можна азнаеміцца у бібліятэцы

Эмануіл ЮФЭ,
прафесар БДПУ імя Максіма Танка,
доктар гістарычных навук.

(Заканчэнне будзе.)